

CHKO Jeseníky

rok vyhlášení: 1969

rozloha: 740 km²

sídlo správy: Jeseník

oficiální web:

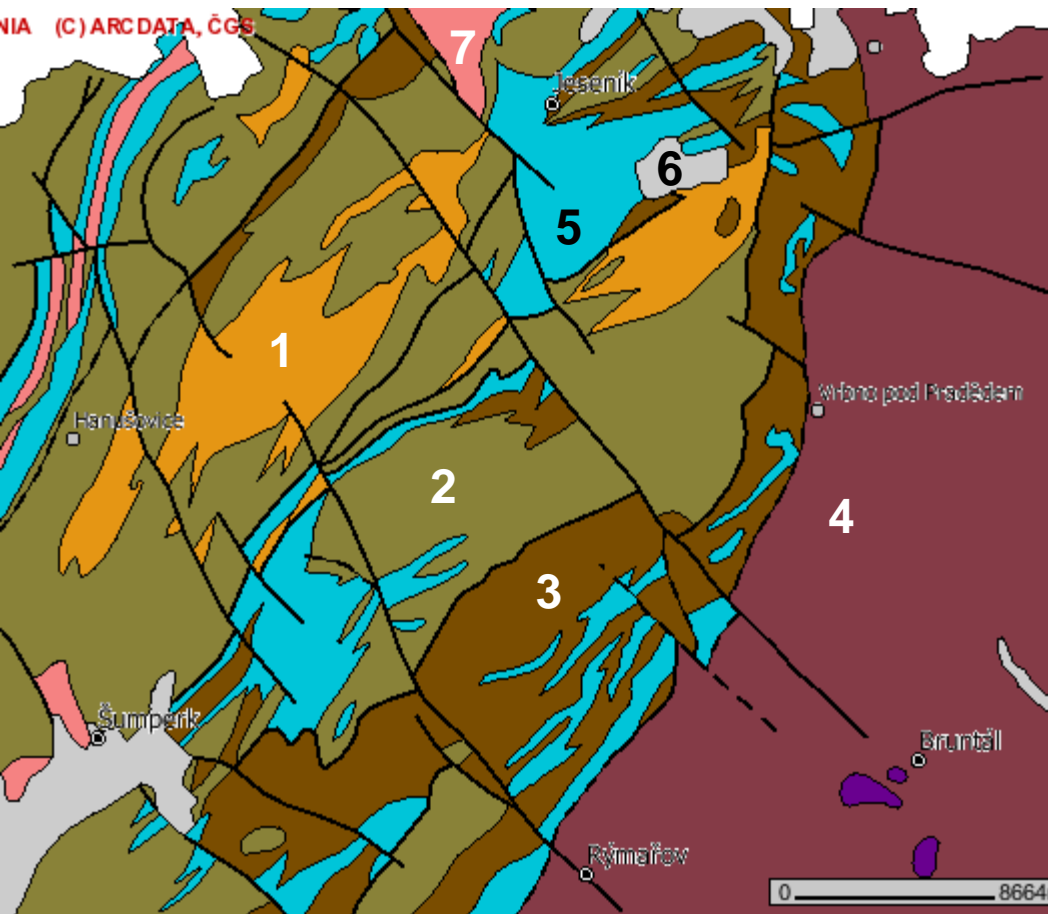
<http://www.jeseniky.ochranaprirody.cz>

<http://www.ochranaprirody.cz>

CHKO Jeseníky

Geologie

- 1 – starohorní ortoruly, granulity a velmi pokročilé migmatity
- 2 – starohorní horniny s různě silným variským přepracováním (břidlice, fylity, svory až pararuly)
- 3 – prvohorní horniny zvrásněné a metamorfované (fylity, svory)
- 4 – prvohorní horniny zvrásněné, nemetamorfované (břidlice, droby, křemence, vápence)
- 5 – vulkanické horniny, zčásti metamorfované, starohorní až prvohorní (amfibolity, diabasy, melafyry, porfyry)
- 6 – kvartérní sedimenty
- 7 – granitoidy assyntské (žuly, granodiority)

CHKO Jeseníky

Geologie

Východosudetské pohoří (*silezikum*), jehož vývoj zásadně ovlivnilo **variské vrásnění** v mladších prvohorách. Od západních Sudet (*lugika*) jsou odděleny ramzovskou a nýznerovskou tektonickou linií.

Geologická stavba je komplikovaná, území se skládá z řady podcelků (keprnická klenba, desenská klenba, zóna Branné, pásmo vrbenské skupiny, rejvízská oblast, andělskohorské souvrství kulmu Nízkého Jeseníku, jesenický a sobotínský amfibolitový masiv, žulovský masiv).

CHKO Jeseníky

Geologie

Převládajícími horninami jsou mírně až silně **přeměněné horniny kulmského** (spodno-karbonského) **a většího stáří** (zejména ruly, svory, migmatity, fylity, břidlice, droby, krystalické vápence, fylonity).

Přibližně současnou podobu dostalo pohoří při **saxonském vrásnění** ve třetihorách.

Území je významné z hlediska **výskytu nerostných surovin**: na více místech se těžily železné a polymetalické rudy (např. Horní Město, Malá Morávka), vápenec (Branná), rýžovalo zlato (Zlatá, Černá a Bílá Opava a přítoky, Černý potok, Moravice). Opuštěné štoly jsou významnými zimovišti netopýrů.

CHKO Jeseníky

Geomorfologie

Třetí nejvyšší hercynské pohoří (po Krkonoších a Schwarzwaldu), členitá hornatina s nejvyšším vrcholem Pradědem (1491 m; Feldberg ve Schwarzwaldu má o dva metry víc).

Charakteristické jsou široké ploché hřbety (starý zarovnaný povrch) a stupňovitá **kerná stavba (hrást')**, s dominantním postavením centrální pradědské kry a severozápadní kry Keprníku.

Význačné **pozůstatky** pleistocénního **mrazového zvětrávání**: tory (Petrovy kameny, Vozka, Keprník), kryoplanační terasy, mrazové sruby, kamenná moře (Ztracené kameny, Borek, Suchý vrch, Břidličná). Jediným výrazným karem je Velká kotlina.

CHKO Jeseníky

Geomorfologie

Nejznámější tory v Jeseníkách – Petrovy kameny (vlevo) a Vozka (vpravo).

CHKO Jeseníky

<http://www.treking.cz/regiony/ztracene-kameny.jpg>

Ztracené kameny

Suchý vrch

http://www.vmo.cz/cms_fotogalerie/rubriky/velky/813.jpg

CHKO Jeseníky

Geomorfologie

Horský ráz Jeseníků dotvářejí **hluboce zaříznutá údolí** s bystřinami, které často překonávají velký spád menšími vodopády (vodopády Bílé Opavy, Vysoký vodopád na Stříbrném potoce).

http://www.zemesveta.cz/data/pictures_items/Bila-voda3V.jpg

V čočkách krystalických vápenců a v devonských sedimentárních vápencích se vyskytují drobné **krasové jevy**. Nejlépe vyvinuté jsou v okolí Branné (jeskyně se stalaktity, krasové vývěry). Těsně za hranicí CHKO u Lipové-lázní leží **NPP Jeskyně na Pomezí** – dobře vyvinutý kras v krystalických vápencích.

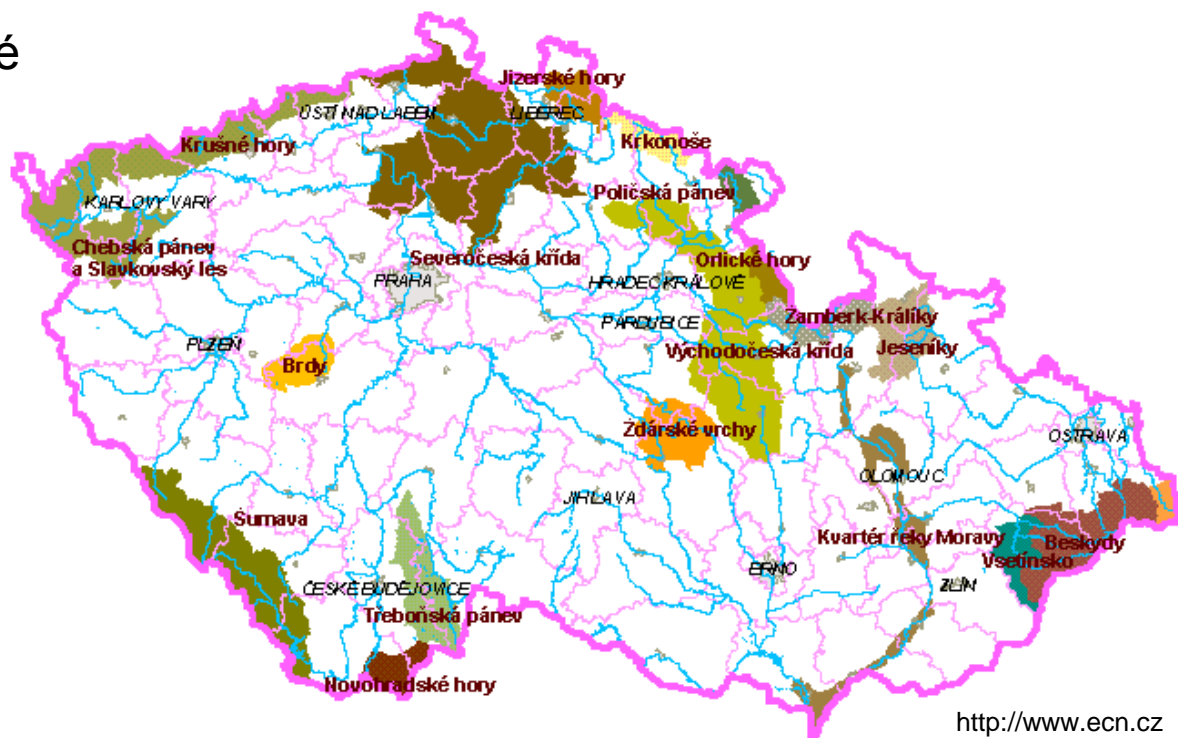
CHKO Jeseníky

Vodstvo

- pohořím probíhá **hlavní evropské rozvodí**. Severní a východní svahy patří k povodí Odry (Bělá; Opavy – Bílá, Černá, Střední čili Zlatá; Moravice), jižní a západní svahy odvodňují přítoky Moravy (Branná, Desná);

- díky vysokým srážkovým úhrnům patří CHKO k vodohospodářsky významným územím, je zde vyhlášena **CHOPAV**;

- v území se vyskytují významné **minerální prameny železité kyselky** (např. Karlova Studánka) a **ohřáté sirné vody** ve Velkých Losinách a **prosté vody** v Jeseníku.

CHKO Jeseníky

Klima

- **chladné horské klima** s nízkými teplotami, vysokými srážkami (převládá západní proudění) a dlouhým trváním sněhové pokrývky; nejchladnějším a nejvlhčím místem je vrchol Pradědu (0,9 °C, 1222 mm/rok);
- severní i jižní podhůří patří do mírně teplé oblasti: Jeseník 7,1 °C, 846 mm, Rýmařov 5,8 °C, 842 mm);
- v Jeseníkách je **několik lavinových drah** (Velká a Malá kotlina, Mezikotlí, Sněžná kotlina); ve Velké kotlině padají laviny pravidelně, sníh se zde drží až do července.

sněžné pole v karu
Velké kotliny

CHKO Jeseníky

Flóra a vegetace

Jeseníky jsou naší nejlesnatější CHKO (79 %), cennější je však jejich nelesní vysokohorská vegetace.

Mají dobře vyvinutý subalpínský stupeň (horní hranice lesa leží okolo 1350 metrů), zásadní význam mají reliktní stanoviště [karu Velké kotliny](#) (jedna z floristicky a vegetačně nejpestřejších lokalit v ČR – ca 450 druhů cévnatých rostlin) a izolovaných skal na nejvyšších hřebetech (zejména [Petrovy kameny](#)).

Vyskytuje se zde několik endemitů a geograficky izolovaných reliktních rostlin různého stáří. Rašelinišť je zde málo, hostí však vyhraněnou vegetaci.

CHKO Jeseníky

Flóra a vegetace

Alpínské hole a kary

V Jeseníkách lze vymezit podobné typy **horské tundry** jako v Krkonoších (lišejníková, travnatá, květnatá). Významným rozdílem je **absence kleče** (pouze vysazena), jež zřejmě přispěla k přežití některých glaciálních reliktnů vázaných na otevřené, nezastíněné biotopy.

<http://www.sci.muni.cz/botany/gallery>

CHKO Jeseníky

Flóra a vegetace

Alpínské hole a kary

Převažují druhově chudá společenstva trávníků s acidotolerantními druhy: smilka tuhá (*Nardus stricta*), kostřava nízká (*Festuca supina*), ostřice Bigelowova (*Carex bigelowii*), sítina trojklanná (*Juncus trifidus*), violka žlutá (*Viola lutea sudetica*), zvonek vousatý (*Campanula barbata*). Pouze zde se v ČR vyskytuje hořec tečkovaný (*Gentiana punctata*).

Přirozený trávník vyfoukávaných míst nad horní hranicí *Cetrario-Festucetum supinae*, tř. *Juncetea trifidi* (NPR Praděd)

<http://www.sci.muni.cz/botany/gallery>

© M. Chytrý

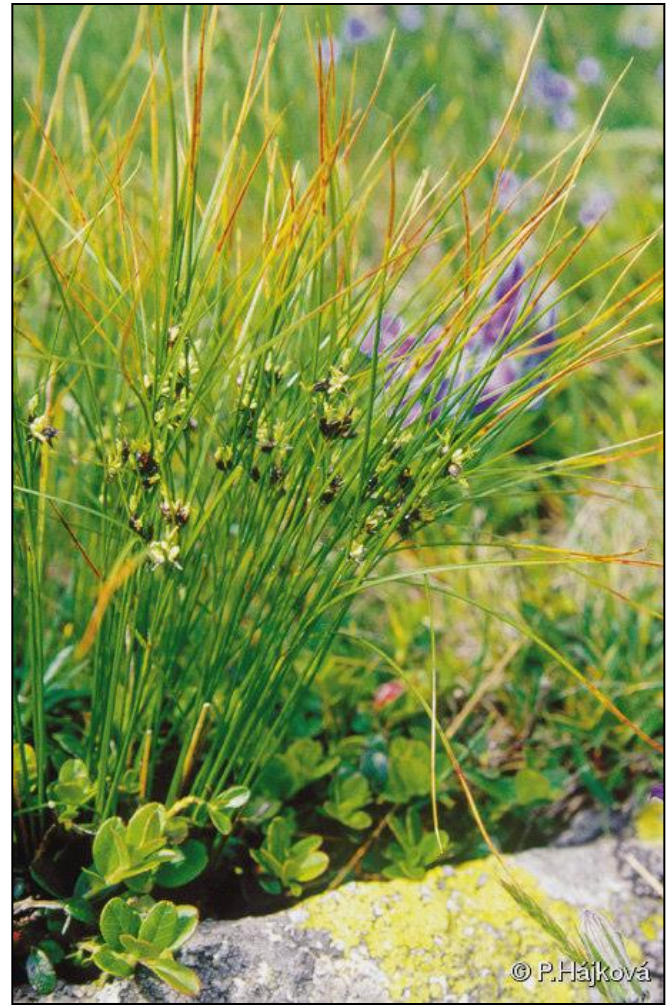
Gentiana punctata

Campanula barbata

Carex bigelowii

Juncus trifidus

Viola lutea sudetica

CHKO Jeseníky

Flóra a vegetace

Alpínské hole a kary

Ve skalních štěrbinách Petrových kamenů se vyskytují dva endemické druhy: **zvonek jesenický** (*Campanula gelida*) a **lipnice jesenická** (*Poa riphaea*). Spolu s nimi zde roste vzácný druh skalních štěrbin **řeřišnice rýtolistá** (*Cardamine resedifolia*) – u nás jen Jeseníky a Krkonoše.

Jindřich Chlápek

Campanula gelida

vencisuv.blog.cz

Poa riphaea

Cardamine resedifolia

Největší diverzita společenstev se vyskytuje v členitém amfiteátru Velké kotliny: jsou zde prameniště s pažitkou (*Allium schoenoprasum*), lepnicí alpskou (*Bartsia alpina*) a řeřišnicí Opizovou (*Cardamine amara opizii*), skalky a terásky s kopyšníkem tmavým (*Hedysarum hedysaroides*), hvězdnicí alpskou (*Aster alpinus*) a endemity hvozdíkem kartouzskem sudetským (*Dianthus carthusianorum sudeticus*) a jitrocelem tmavým sudetským (*Plantago atrata sudetica*), vysokostébelné trávníky s prorostlíkem dlouholistým (*Bupleurum longifolium vapincense*) a mázdřincem rakouským (*Pleurospermum austriacum*), vysokobylinné nivy s havezí, mléčivcem, papratkou horskou nebo hladýšem anělikovým (*Laserpitium archangelica*). Vyskytují se zde i teplomilné prvky ostřice horská (*Carex montana*) a černohlávek velkokvětý (*Prunella grandiflora*), nebo reliktní vlhkomilná ostřice Buxbaumova (*Carex buxbaumii*).

Laserpitium archangelica

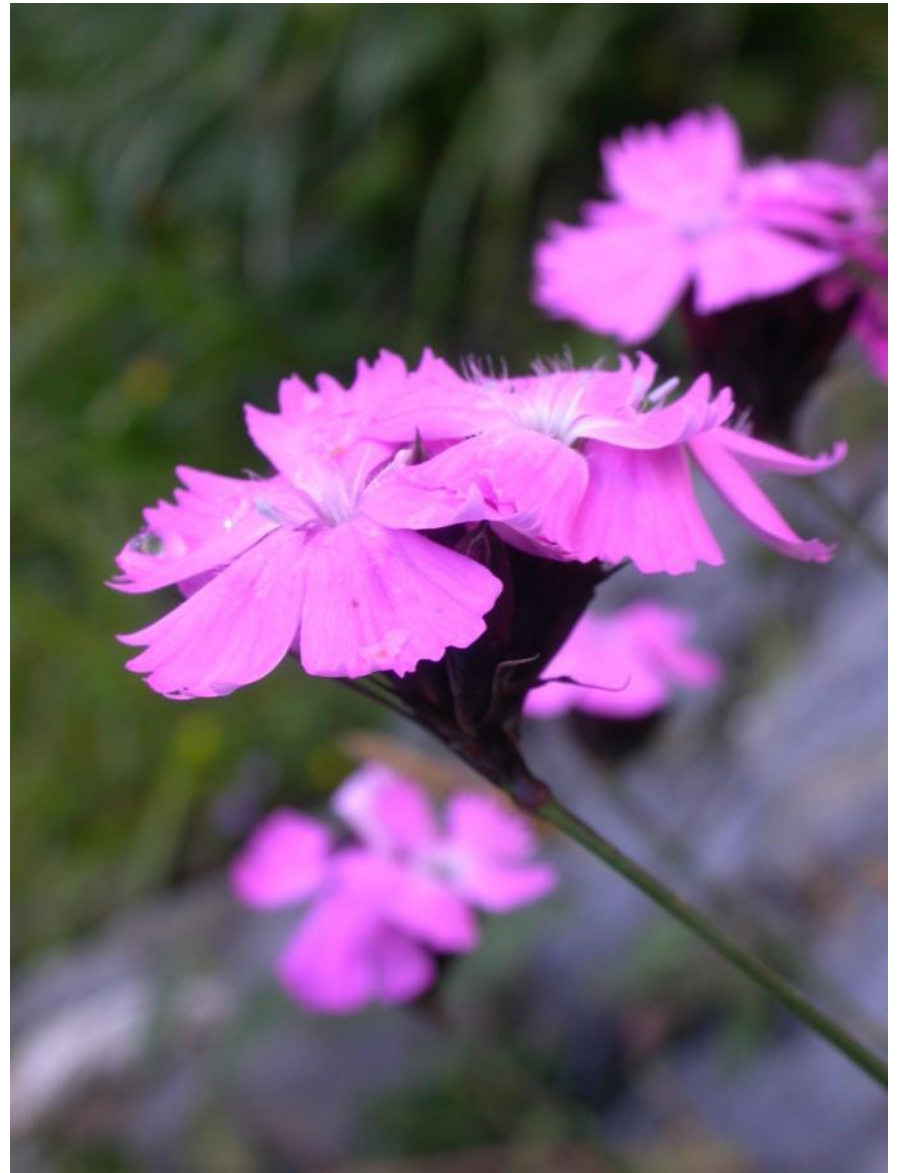
Aster alpinus

vysokobylinná niva
ve Velké kotlině

Plantago atrata ssp. *sudetica*

Dianthus carthusianorum ssp. *sudeticus*

Carex buxbaumii

Carex montana

Dianthus superbus ssp. *alpestris*

Hedysarum hedysaroides

Betula carpatica

Další významnější rašeliniště jsou Skřítek nebo sedlová rašeliniště mezi Vozkou a Keprníkem a u Petrových kamenů.

Flóra a vegetace

Rašeliniště

Vynikajícím vrchovištěm je Rejvíz, zahrnující komplex rašelinných smrčín, blatkového boru a otevřených vrchovišť (Velké a Malé mechové jezírko). Hloubka rašeliny zde přesahuje 6 m. Na periferii rašelinné pánve se navíc vyskytují druhově bohaté polopřirozené rašelinné louky.

Vedle dominantních dřevin **smrku**, **blatky** (*Pinus rotundata*) a **břízy karpatské** (*Betula carpatica*) se v podrostu vyskytují charakteristické vrchovištní druhy (**klikva**, **kyhanka**, **vlochyně**, **borůvka**, **brusinka**). Jedinou lokalitu na severní Moravě zde má vrchovištní keřík **rojovník bahenní** (*Ledum palustre*). Významný je i výskyt **blatnice bahenní** (*Scheuchzeria palustris*) a **ostřice plstnatoplodé** (*Carex lasiocarpa*).

třasovisko v NPR Rejvíz

pcháčová louka (*Cirsietum rivularis*)
na periferii NPR Rejvíz

© P. Hájková

Scheuchzeria palustris

Ledum palustre L.
©Bernd Liebermann

Ledum palustre

CHKO Jeseníky

Flóra a vegetace

Smrčiny

Horské smrčiny zonálních stanovišť byly sice narušeny imisemi, ale ne v takové míře, jako ve většině ostatních sudetských pohoří. Celkem pěkné ukázky přírodě blízkých porostů s typickými horskými druhy (**podbělice**, **žebrovice**, **sedmikvítek**, **čípek objímavý**, **hořec tolitovitý**, **plavuň pučivá**) jsou chráněny v NPR Praděd, zejména na svazích údolí Bílé Opavy.

Bučiny a suťové lesy

Většinou nahrazeny smrkovými monokulturami, na exponovaných stanovištích se však porůznu zachovaly fragmenty květnatých i kyselých bučin. Vyskytují se zejména na svazích údolí Divoké a Hučivé Desné, Merty, Branné nebo Bělé. Chráněny jsou např. v PR Jelení bučina, PR Pod Slunečnou strání, PR Bučina pod Františkovou myslivnou nebo v PR Rabštejn.

papratkové smrčiny v údolí
Bílé Opavy

CHKO Jeseníky

Flóra a vegetace

Smrčiny

Horské smrčiny zonálních stanovišť byly sice narušeny imisemi, ale ne v takové míře, jako ve většině ostatních sudetských pohoří. Celkem pěkné ukázky přírodě blízkých porostů s typickými horskými druhy (**podbělice**, **žebrovice**, **sedmikvítek**, **čípek objímavý**, **hořec tolitovitý**, **plavuň pučivá**) jsou chráněny v NPR Praděd, zejména na svazích údolí Bílé Opavy.

Bučiny a suťové lesy

Většinou nahrazeny smrkovými monokulturami, na exponovaných stanovištích se však porůznu zachovaly fragmenty květnatých i kyselých bučin. Vyskytují se zejména na svazích údolí Divoké a Hučivé Desné, Merty, Branné nebo Bělé. Chráněny jsou např. v [PR Jelení bučina](#), [PR Pod Slunečnou strání](#), [PR Bučina pod Františkovou myslivnou](#) nebo v [PR Rabštejn](#).

papratkové smrčiny v údolí
Bílé Opavy

CHKO Jeseníky

Flóra a vegetace

Bory na sutích

Extrémním vegetačním typem jsou acidofilní bory na kamenných mořích devonských křemenců. Jsou velmi druhově chudé, s acidotolerantními druhy jako jsou *bříza bělokorá* (*Betula pendula*), *jeřáb ptačí* (*Sorbus aucuparia*), *metlička křivolaká* (*Avenella flexuosa*), *třtina chloupkatá* (*Calamagrostis villosa*), *borůvka*, *brusinka* nebo *černýš luční* (*Melampyrum pratense*). Vedle borovice se v nich přirozeně vyskytuje *jedle bělokorá* a *smrk ztepilý*, který zde vytváří křovitou plazivou formu. Významnými lokalitami jsou **PR Suchý vrch** a **PR Borek u Domašova**.

Mykoflóra

holubinka rašelinná (*Russula helodes*) – vzácný rašeliništní druh, jinak na Třeboňsku a Šumavě.

CHKO Jeseníky

Fauna

Dobře vyvinutá společenstva montánního stupně a subalpínského stupně, s řadou reliktních a několika endemickými taxony. Nápadný je průnik karpatských prvků.

bezobratlí

měkkýši: acidotolerantní horská šnečena – slimáčník horský (*Semilimax kotulae*), podkornatka karpatská (*Lehmannia macroflagellata*), vrásenka pomezní (*Discus ruderatus*); druhově bohatší společenstva koncentrována do údolí potoků s minerálně bohatšími skalními výchozy, suťáky, a vůbec staršími lesními porosty – např. údolí Bílé Opavy.

Semilimax kotulae

Discus ruderatus

CHKO Jeseníky

Fauna

Dobře vyvinutá společenstva montánního stupně a subalpínského stupně, s řadou reliktních a několika endemickými taxony. Nápadný je průnik karpatských prvků.

bezobratlí

významné druhy:

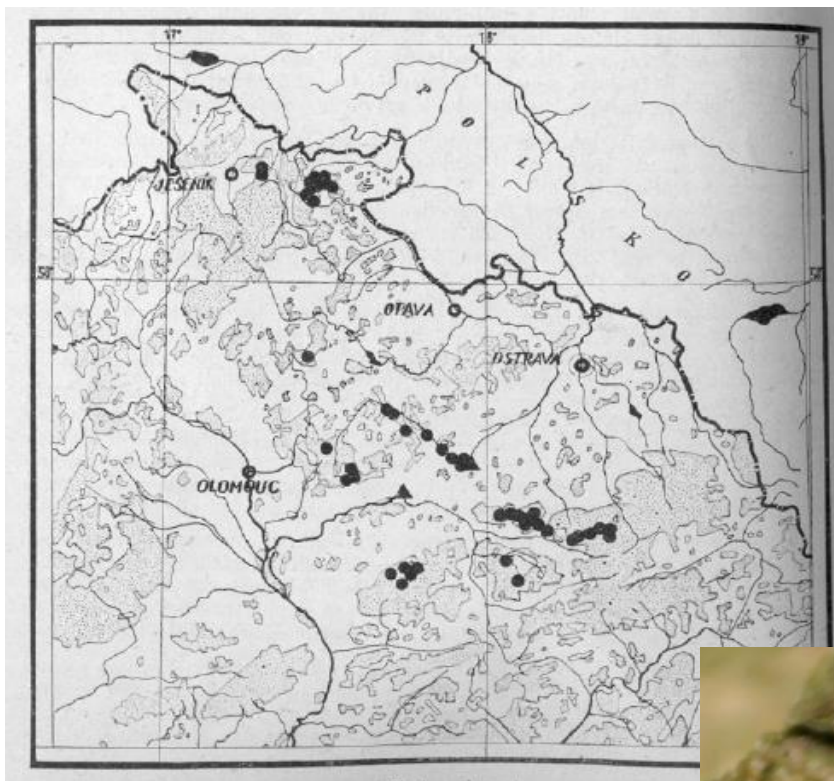
- **vřetenatka nadmutá** (*Vestia turgida*) – náročný lesní druh (Karpaty, Šumava, Žákova hora);
- **karpatské prvky** modranka karpatská (*Bielzia coerulans*), skalnice lepá (*Faustina faustina*), vlahovka karpatská (*Monachoides vicinus*).

Bielzia coerulans

Faustina faustina

Vestia ranojevici moravica
vřetenatka Ranojevičova moravská

CHKO Jeseníky

Fauna

pavouci: v rašelinných smrčinách **slíďák tmavý** (*Alopecosa pinetorum*), v chladných sutích **pavučenka suťová** (*Wubanoides uralensis*).

Alopecosa pinetorum

CHKO Jeseníky

Fauna

bezobratlí

denní motýli: **okáč menší** (*Erebia sudetica sudetica*) – endemický poddruh Hrubého Jeseníku a předhůří, včetně Rychlebských hor (na polské straně vyhynul); na vlhkých stanovištích nad hranicí lesa (prameniště, vysokobylinné nivy); v jiných poddruzích v několika málo dalších pohořích Evropy (Francouzské středohoří, Savojské a Bernské Alpy, Rodna a Retezat v rumunských Karpatech); **okáč horský** (*Erebia epiphron silesiana*) – endemický poddruh Hrubého Jeseníku, ve 30. letech 20. století úspěšně vysazen v Krkonoších; na subalpínských holích (housenka žere *Festuca supina*, *Avenella flexuosa*); další poddruhy ve většině vysokých pohořích Evropy; **okáč rudopásný** (*Erebia euryale*) – od 700 m výš, maximum při horní hranici lesa, nad 1300 m n. m. prakticky chybí; paseky, lesní louky, potoční nivy; **jasoň dymnivkový** (*Parnassius mnemosyne silesiacus*) – endemický slezský poddruh.

CHKO Jeseníky

Fauna

bezobratlí

ostatní: rašeliništní rovnokřídlí šídlo rašelinné (*Aeshna subarctica*) a leskllice severská (*Somatochlora arctica*), saranče horská (*Miramella alpina*) – u nás pouze zde a v J Čechách.

Somatochlora arctica

Miramella alpina

CHKO Jeseníky

Fauna

obratlovci

ryby a kruhoústí: v bystřinách se vyskytuje mj. **vranka pruhoploutvá** (*Cottus poecilopus*), jež zde dosahuje západní hranice areálu.

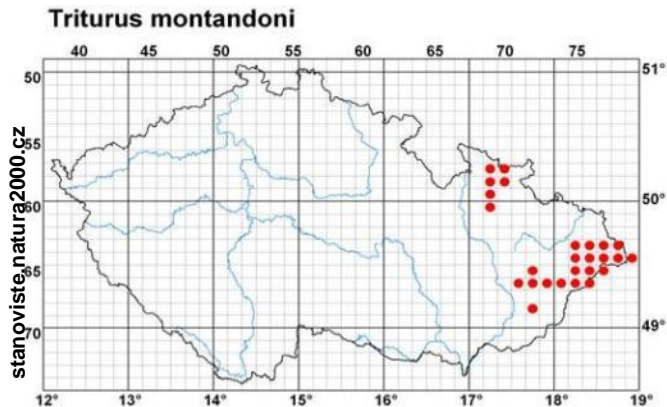
Při hranici CHKO, ve Velkých Losinách, se vyskytuje na jediné lokalitě v ČR **mihule ukrajinská** (*Eudontomyzon mariae*).

CHKO Jeseníky

Fauna

obratlovci

obojživelníci: vedle běžných druhů se vyskytuje **čolek velký** (*Triturus cristatus*), **mlok skvrnitý** (*Salamandra salamandra*) a **skokan ostronosý** (*Rana arvalis*), západní hranice areálu zde dosahuje **čolek karpatský** (*Triturus montandoni*).

CHKO Jeseníky

Fauna

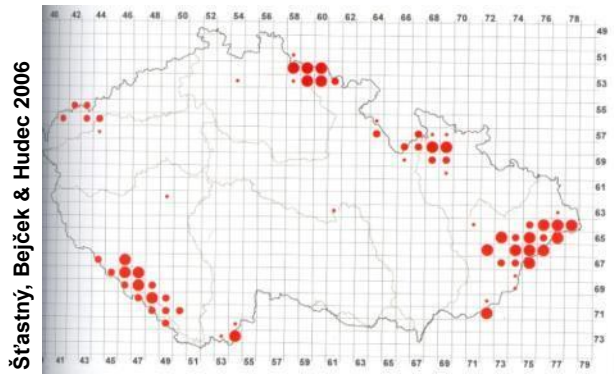
obratlovci

plazi: běžné druhy

ptáci: v lesích se vyskytují **typické horské a podhorské druhy** kos horský (*Turdus torquatus*), sýc rousný (*Aegolius funereus*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), čáp černý (*Ciconia nigra*), ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocatactes*) nebo jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*). Vzácně je pozorován budníček zelený (*Phylloscopus trochiloides*). Na hranici vyhynutí je umělým odchovem podporovaná populace tetřeva (*Tetrao urogallus*).

Nad hranicí lesa a na dalších nelesních stanovištích se vyskytují linduška horská (*Anthus spinoletta*), bělořit šedý (*Oenanthe oenanthe*), tetřívka obecná (*Tetrao tetrix*) nebo hýl rudý (*Carpodacus erythrinus*), nepravidelně hnízdí i pěvuška podhorní (*Prunella collaris*). Naopak dnes již pravidelně hnízdí sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*).

Pro jeřábka lesního (*Bonasa bonasia*) a chřástala polního (*Crex crex*) byla vyhlášena **ptačí oblast Jeseníky**.

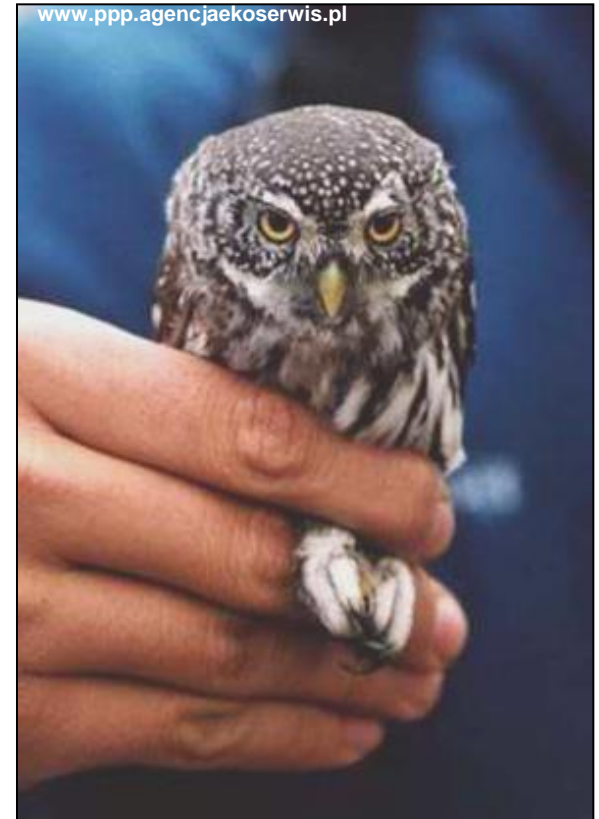
Turdus torquatus

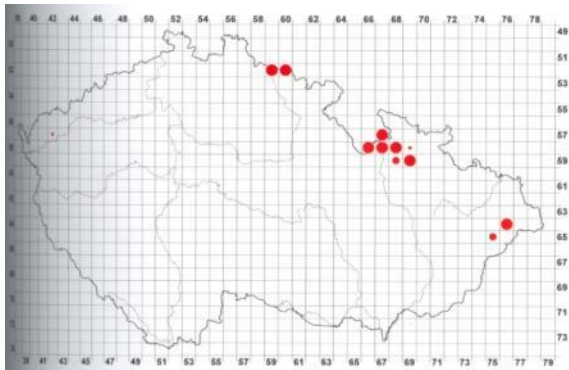
Nucifraga caryocatactes

Aegolius funereus

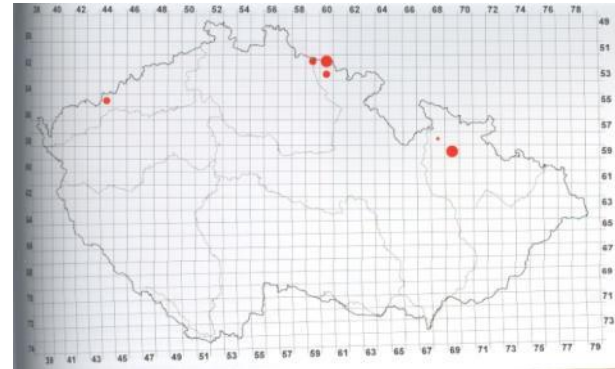

Glaucidium passerinum

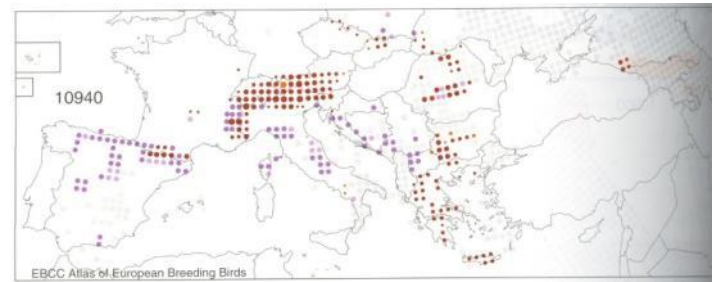

Šťastný, Bejček & Hudec 2006

Anthus spinoletta

Šťastný, Bejček & Hudec 2006

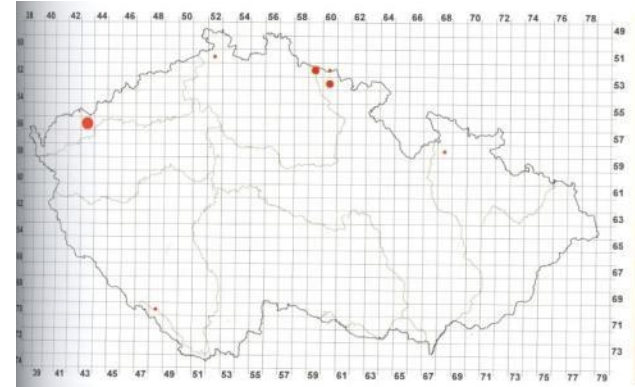
Hagemeijer & Blair 1997

Prunella collaris

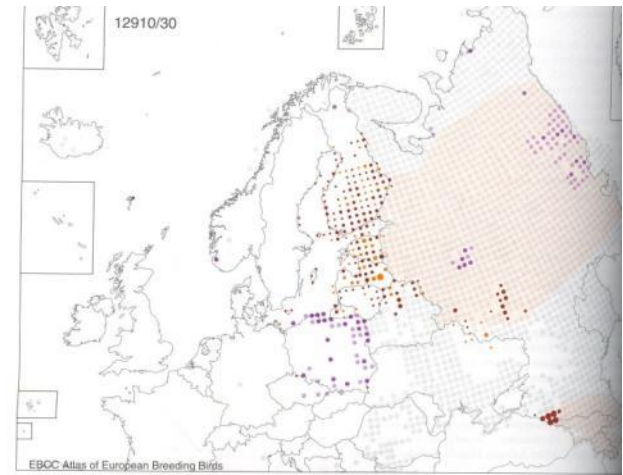
<http://pagesperso-orange.fr/michelbj>

Phylloscopus trochiloides

Šťastný, Bejček & Hudec 2006

Hagemeijer & Blair 1997

www.gct.org.uk

Bonasa bonasia

www.biolib.cz

Crex crex

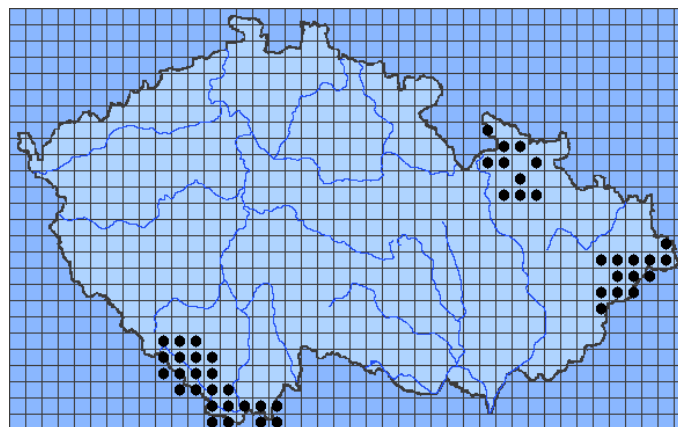
CHKO Jeseníky

Fauna

obratlovci

savci: významný je alespoň občasný výskyt velkých šelem: ojediněle se zatoulává **vlk** (*Canis lupus*) a **medvěd** (*Ursus arctos*), snad se rozmnožuje **rys ostrovid** (*Lynx lynx*).

Z drobných savců je charakteristický výskyt horských druhů **myšivky horské** (*Sicista betulina*) a **rejska horského** (*Sorex alpinus*).

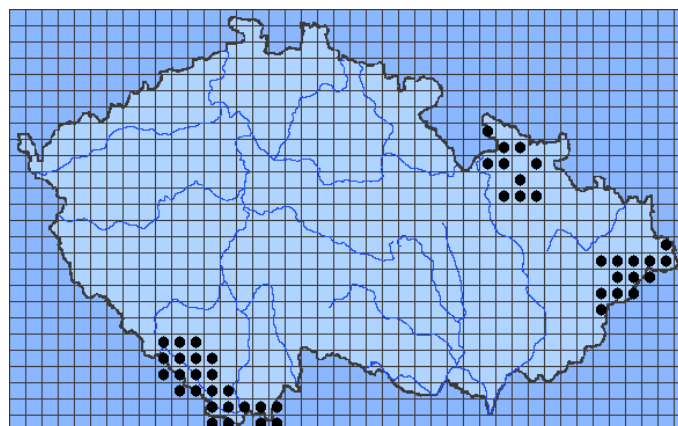
CHKO Jeseníky

Fauna

obratlovci

savci: významný je alespoň občasný výskyt velkých šelem: ojediněle se zatoulává **vlk** (*Canis lupus*) a **medvěd** (*Ursus arctos*), snad se rozmnožuje **rys ostrovid** (*Lynx lynx*).

Z drobných savců je charakteristický výskyt horských druhů **myšivky horské** (*Sicista betulina*) a **rejska horského** (*Sorex alpinus*).

CHKO Jeseníky

Fauna

obratlovci

K vysazeným druhům patří kamzík horský (*Rupicapra rupicapra*) – nominální subspecie alpského původu –, a zčásti reintrodukovaná vydra velká (*Lutra lutra*).

CHKO Jeseníky

Fauna

obratlovci

V opuštěných štolách se nacházejí významná zimoviště netopýrů – např. PR Štola pod Jelení cestou patřící k největším zimovištím v ČR. K pozorovaným druhům patří netopýr černý (*Barbastella barbastellus*), n. velký (*Myotis myotis*), n. severní (*Eptesicus nilssonii*), n. večerní (*E. serotinus*), n. ušatý (*Plecotus auritus*) nebo vrápenec malý (*Rhinolophus hipposideros*).

CHKO Jeseníky

Nejvýznamnější maloplošná ZCHÚ

NPR Praděd – mimořádně cenný komplex montánních a subalpínských společenstev v kulminačních partiích Hrubého Jeseníku s výskytem reliktních a endemických taxonů. Zahrnuje významné dílčí lokality masiv Pradědu, Velká a Malá kotlina, Petrovy kameny, údolí Bílé Opavy nebo Divoký důl.

NPR Rejvíz – nejrozsáhlejší severomoravské vrchoviště s blatkovým borem, rašelinnou smrčinou a rašelinnými loukami. Řada glaciálních reliktních rostlin a živočichů.

NPR Rašeliniště Skřítek – komplex vegetace vrchovišť, přechodových rašelinišť a rašelinných smrčin.

NPR Šerák - Keprník – subalpínská a montánní společenstva vrcholových partií keprnické kry (smrčiny, bučiny, alpínské hole)

CHKO Jeseníky

Historie lidského vlivu, ochrana a ohrožení

- převážně **německá kolonizace podhůří ve 12.–14. století** (Jesenicko, Bruntálsko, Rýmařovsko)
- v 15.–16.století **rozvoj hornictví** (Ruda, Horní Město, Stříbrné Hory, Nová Ves, Zlaté Hory, Světlá Hora, Rudná). Místní hutě spotřebovávaly značné množství dříví
- **vyšší polohy využívány od 17. století** (pastva dobytka, ovcí, sklizeň sena). K tomu účelu zakládány boudy (Ovčárna, Švýcárna). V důsledku došlo na různých místech ke snížení horní hranice lesa.
- od 18. století cílevědomá snaha o lesní hospodaření, zejména v souvislosti s vydáním Tereziánského lesního řádu (1754). Stav lesů byl v té době neutěšený.
- na přelomu 19. a 20. století pokusy o zvýšení horní hranice lesa sníženou pastvou – **výsadby kleče, limby a smrku** alpského původu (svahy Pradědu 1883–1907)
- v druhé polovině 19. století **rozvoj turismu** (chata Barborka postavena 1883).